

การปรับปรุงการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในหมู่บ้านบริวารโครงการศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1) สภาพและความรุนแรงของปัญหาต่าง ๆ
ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร*

วิโรจน์ วนาสิตชัยวัฒน์^{1/} นพวรรณ ชมชัย^{1/}
สมคิด แก้วมีศรี^{2/} วีระ นรินทร์^{2/}
เสาวคนธ์ โรจนสถิตย์^{1/}

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความรุนแรงของปัญหาต่าง ๆ ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในหมู่บ้านบริวารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับวางแผนและดำเนินการปรับปรุงการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร เพื่อหาทางเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรตามพระราชประสงค์ โดยทำการสำรวจข้อมูลจากการเกษตรกรในหมู่บ้านบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จังหวัดสกลนคร จำนวน 14 หมู่บ้าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร รวมทั้งสิ้น 207 ราย ในระหว่างเดือน พฤษภาคม – กันยายน 2534

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักในการทำนาและมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแท้งกันทุกครัวเรือน เพื่อให้บริโภคเองภายในครัวเรือนและแบ่งขายบางส่วน โดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรเลี้ยงพอไก่ไว้รายละเอียด 2 ตัว แม่ไก่ 4.8 ตัว เฉลี่ยทั้งฝูง 26.2 ตัว โดยเลี้ยงแบบปล่อยให้อาหารกินเองตามธรรมชาติ และให้อาหารอื่นจำพวก ปลาข้าวเปลือกเสริมวันละ 38.3 กรัม/ตัว แม่ไก่ให้ผลผลิตไข่ได้ เฉลี่ยปีละ 3 ชุด จำนวนไข่ชุดละ 10 – 12 ฟอง มีลูกไก่ฟักออกเป็นตัว ชุดละ 9.5 ตัว เหลือรอดมาจนถึงพรวกจากแม่ (อายุ 1 – 2 เดือน) เฉลี่ยชุดละ 6.6 ตัว เกษตรกรนำไก่ที่เลี้ยงไว้มาบริโภคเฉลี่ยเดือนละ 2.4 ตัว และขายไปเฉลี่ยเดือนละ 3.2 ตัว โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการขายไก่ ปีละ 938.80 บาท

* โครงการวิจัย ลำดับที่ 34 – 1303 – 49

1/ กลุ่มงานวิจัยอาหารสัตว์ กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์

2/ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสกลนคร

ปัญหาการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร ที่พบว่ามีความรุนแรงมากเป็นอันดับหนึ่งคือ ปัญหาการเกิดโรคระบาด โดยเฉพาะโรคอหิวาต์และนิวคาสเซิล ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ไก่ตายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดไก่อ่วงหน้า (ร้อยละ 63.8) และนอกจากนี้ยังไม่ได้ทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดไก่อ่วงหน้า (ร้อยละ 63.8) และนอกจากนี้ยังไม่ได้ทำการกำจัดพยาธิภายนอกและพยาธิภายใน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเรื่องหมัดและไรมากเช่นกันด้วยปัญหาอื่น ๆ ที่พบมีความสำคัญรอง ๆ ลงมาได้แก่ การสูญเสียไก่เนื่องจากถูกสัตว์อื่นกัดตาย ขาดแคลนเงินทุนในการซื้ออาหารคุณภาพดี วัคซีนและยารักษาโรคหาซื้อได้ยาก ไก่ถูกขโมยและถูกรถทับตาย ในส่วนของความต้องการความช่วยเหลือนั้น เกษตรกรต้องการให้รัฐให้การสนับสนุนด้านการทำวัคซีนไก่ออย่างสม่ำเสมอ ก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อลดจำนวนไก่ตายเนื่องจากโรค รองลงมาเป็นความช่วยเหลือด้านยากำจัดหมัด – ไร ยารักษาโรคไก่อต่าง ๆ พร้อมทั้ง พันธุ์ไก่ที่ดี พันธุ์ไก่ที่ดี คำแนะนำการเลี้ยงไก่ออย่างถูกวิธี ตลอดจนคำแนะนำด้านอาหารไก่ เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้และสามารถขยายการผลิตไก่อพื้นเมืองเพิ่มขึ้น จนทำเป็นอาชีพเสริมได้

Improvement of Native Chicken Raising in villages under Poo Pan Project

1) Some Aspects of Native Chicken Raising

Viroje Wanasitchaiwat ^{1/} Noppawan Chomchai ^{1/}
 Somkid Khaewmeesri ^{2/} Weera Narin ^{2/} Sawakon Rojanastid ^{1/}

Abstract

The objective of this study were to obtain the general background information and some aspects of native chicken raising in the villages under Poo Pan project, Sakolnakorn province. The study was carried out in 14 villages by interviewing 207 farmers May 1991 through September 1991.

The results of the survey revealed that native chickens were raised mainly as a part of farming for home consumption and some sales. Most of the were raised freely looking around for natural feeds but some were given feed consisting of broken rice, paddy rice, etc. The average number of chickens per household were 26.2 heads, 2 cocks per 4.8 Hens. There was an average of 3 egg laying periods per year with an average of 10 – 12 eggs per hen for each period.

The most limiting factor of native chicken raising were infectious diseases, especially Fowl cholera and Newcastle. Most of the farmers, about 63.8 percent, did not do vaccination programs and they also paid little attention to parasite control. This led to significant problems with fleas and lice. Firstly, the farmers need government help to minimize rate of chickens due to infectious diseases. Vaccinations should be carried out by official technicians to show farmers the proper techniques of immunization. This would mean that in the future the farmers could do the vaccinations themselves. The technical knowledge on parastic control, preventative medicine, improved breeding stock, improvement of production management and feeding ought to be included as well.

* Research Project No. 34 – 1303 –49

1/ Animal Nutrition Research Section. Animal Nutrition Division

2/ Sakolnakorn Provincial Livestock office.

คำนำ

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานตามพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่บ้านนาตากคำ ต.ห้วยยาง อ.เมือง จ.สกลนคร เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎร ในเขตพื้นที่โครงการให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ในส่วนของกรมปศุสัตว์นั้น ได้รับผิดชอบและดำเนินงานด้านการศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ เพื่อหาทางพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์ และยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรอื่นในบริเวณใกล้เคียงได้ปฏิบัติตาม อาชีพการเลี้ยงสัตว์นั้นเป็นสิ่งที่คุ้นเคยของเกษตรกรไทยมาเป็นเวลานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งไก่พื้นเมือง แทบจะกล่าวได้ว่ามีเลี้ยงกันอยู่เกือบทุกครัวเรือนในชนบท แต่การเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรนั้นไม่ค่อยจะมีการพัฒนาก้าวหน้าไปเท่าไรนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้หาอาหารกินเองตามธรรมชาติ ไม่ค่อยได้มีการดูแลเอาใจใส่ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงอยู่โดยทั่วไป จึงให้ผลผลิตค่อนข้างต่ำและในแต่ละปีจะมีไก่ตายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งเนื่องจากโรคระบาดและสาเหตุอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการขาดการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งถ้าคิดเป็นอาหารโปรตีนเพื่อการบริโภคหรือจำนวนเงินที่จะได้จากการขายไก่แล้ว ก็นับว่าเป็นการสูญเสียที่น่าเสียดายมาก จากรายงานของ วิมลและคณะ (2531) ในการศึกษาการให้ผลผลิตของไก่พื้นเมืองของเกษตรกรใน 4 จังหวัด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าไก่พื้นเมืองมีอัตราการตายสูงถึง 41 % ในช่วงลูกไก่อายุต่ำกว่า 2 เดือนโดยมีสาเหตุสำคัญมาจากโรคนิวคาสเซิล, โรคฝีดาษและโรคหวัดหน้าบวม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของเชิดชัยและคณะ (2530) ที่ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่กล่าวไว้ว่าสาเหตุการตายของไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่จะเนื่องมาจากโรคระบาด อันมีผลทำให้ไก่ตายเกือบหมดฝูง แต่ภายหลังจากที่ได้เข้าไปส่งเสริมแนะนำให้เกษตรกรได้รู้จักทำวัคซีนป้องกันโรคและมีการจัดการดูแลฝูงไก่ที่ดีขึ้น ปรากฏว่าไก่มีอัตราการตายเนื่องจากโรคระบาดลดลง แต่ยังคงมีการตายอันเนื่องมาจากปาราสิตภายนอก(หมัดและไร) และโรคหวัด สิวส์ดีและกระ (2531) ได้ทำการศึกษาและดำเนินโครงการปรับปรุงการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับ เชิดชัยและคณะ(2530) ที่จังหวัดขอนแก่น ปรากฏว่า การป้องกันโรคช่วยทำให้อัตราการตายของไก่ลดลงจากเดิม ซึ่งสูงถึง 80 – 90 % เหลือเพียง 10 – 25 % ทำให้มีจำนวนไก่เหลือรอดในฝูงมากขึ้น จนกระทั่งระดับหนึ่งก็เริ่มมีการตายของไก่เพิ่มขึ้นอีกเช่นเดิม แต่สาเหตุการตายในครั้งนี้ไม่ได้เนื่องมาจากโรค แต่เป็นผลมาจากสาเหตุอื่นคือ การจัดการที่ไม่เหมาะสม ไก่ได้รับอาหารไม่เพียงพอทำให้เกิดการอ่อนแอขาดอาหาร และตายมาก โดยเฉพาะในไก่เล็ก สิวส์ดีและคณะ (2526) รายงานไว้ว่า ความสามารถในการให้ไข่ของไก่พื้นเมือง มาจากพันธุ์กรรมเพียง 17.1 % ส่วนปัจจัยที่เหลือเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อม ดังนั้น ถ้าได้มีการวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้องแล้ว ก็จะทำให้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรไทยมีการพัฒนาขึ้นไปจากเดิม ช่วยให้เกษตรกรในชนบทได้มีอาหารโปรตีนสำหรับบริโภคมากขึ้น และกลายเป็นอาชีพหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ สภาพและความรุนแรงของปัญหาต่าง ๆ ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในหมู่บ้านโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับวางแผนและดำเนินการปรับปรุงการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิต และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรตามพระราชประสงค์

วิธีการวิจัย

ทำการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกรในหมู่บ้านบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จ. สกลนคร โดยมีจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น 207 ราย ในท้องที่ 14 หมู่บ้าน บ้านนาแก บ้านดงยอ บ้านลาดสมบุรณ์ บ้านลาดกระเฉง บ้านม่วง บ้านดงน้อย บ้านนาตาล บ้านห้วยยาง บ้านนาอ่า บ้านนาทับแก บ้านเหล่า บ้านบอน บ้านนางอยและบ้านหนองไผ่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในระหว่างเดือน พฤษภาคม – กันยายน 2534 ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาจัดหมวดหมู่เพื่อประมวลผลและวิเคราะห์ทางสถิติโดยการแจกแจงความถี่และค่ามัธยฐานเลขคณิต

ผลการวิจัยและวิจารณ์

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของเกษตรกร

ผลการศึกษาได้แสดงไว้ในตารางที่ 1 เกษตรกรที่ได้รับการสัมภาษณ์มีอายุระหว่าง 18 – 80 ปี แบ่งเป็นเพศชาย 170 คน และเพศหญิง 37 คน ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย มีจำนวนสมาชิก 5.4 คน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.7) จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบอาชีพหลักในการทำนา (ร้อยละ 87 มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 1 – 80 ไร่ เฉลี่ย 11.8 ไร่) รายได้ส่วนใหญ่มาจากทางด้านพืช เกษตรกรมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองกันทุกครัวเรือน โดยเกษตรกรบางรายมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่อานถึง 60 ปี บางรายก็เริ่มเลี้ยงไก่เพียง 1 ปี โดยเฉลี่ยแล้วมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่อาน 30.5 ปี แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.4) ทำการเลี้ยงไก่ โดยอาศัยความรู้จากการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาของบุคคลในครอบครัวมีเพียงร้อยละ 35.7 ที่เข้ารับการฝึกอบรมความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่อานจากหน่วยราชการ การเลี้ยงไก่อานพื้นเมืองของเกษตรกรนั้นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.4) จะเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคเองในครัวเรือน และถ้ามีจำนวนไก่อานมากพอที่จะแบ่งขายส่วนที่เหลือ มีเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น ที่เลี้ยงไว้เพื่อขายเป็นวัตถุประสงค์หลัก

การเลี้ยงไก่อานพื้นเมืองของเกษตรกร

ไก่อานพื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยงกันอยู่ทั่วไปนั้นส่วนมากเป็นไก่อานพื้นเมืองแท้เลี้ยงเฉลี่ยครัวเรือนละ 26.2 ตัว (ตั้งแต่ 1 – 114 ตัว) แบ่งเป็น ไก่อานพันธุ์ 2 ตัว แม่พันธุ์ 4.8 ตัว ไก่อานเพศผู้ 6.9 ตัว ไก่อานเพศเมีย 8.2 ตัว และลูกไก่ 12.5 ตัว (ตารางที่ 2)

การคัดเลือกพันธุ์ไก่

เกษตรกรส่วนใหญ่จะเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ไก่ไว้จำนวนหนึ่ง เมื่อผลลูกไก่ได้ก็จะเลี้ยงต่อไป จนกระทั่งโตพอก็จะนำไปบริโภค หรือขายส่งตลาด คงเหลืออยู่เฉพาะพ่อแม่พันธุ์ และลูกไก่ที่ผลิตได้รุ่นต่อไป เกษตรกรไม่ค่อยได้มีการคัดเลือกไก่รุ่นที่มีลักษณะดี จากภายในฝูงของตนเองเก็บไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์ มีเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น ที่มีการคัดเลือกไก่เก็บไว้ทดแทนพ่อแม่พันธุ์ที่อายุมากส่วนใหญ่ (ร้อยละ 30.6) จะใช้วิธีการเลือกซื้อไก่จากเพื่อนบ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียง มาเลี้ยงเป็นพ่อแม่พันธุ์ต่อไป

โรงเรียนและอุปกรณ์

เกษตรกรร้อยละ 79.2 มีการจัดทำคอกไก่ไว้สำหรับกันแดด กันลม และใช้ขังไก่ในช่วง กลางคืน สำหรับสถานที่ตั้งคอกไก่นั้น มีทั้งอยู่ใต้ถุนบ้าน (ร้อยละ 20.8) อยู่ใต้ยุงฉางข้าว (ร้อยละ 32.8) และตั้งแยกอยู่ต่างหากจากบ้านพัก (ร้อยละ 25.6) นอกจากนี้ก็มีการจัดหาอุปกรณ์บางอย่างไว้ใช้ อาทิ รังไข่ (ร้อยละ 90.3) สุ่มไก่เพื่อใช้ในการขังไก่ชั่วคราว (ร้อยละ 50.7) รางอาหาร (ร้อยละ 15.5)

การให้อาหาร

ลักษณะการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร เป็นแบบปล่อยให้หาอาหารกินเองตามธรรมชาติ แต่ส่วนใหญ่แล้ว (ร้อยละ 95.7) จะมีการให้อาหารแกล่ไก่กินเพิ่มเติมด้วย มีเพียงร้อยละ 4.2 ที่ไม่ได้ให้อาหารอื่นเพิ่มเติมจากอาหารตามธรรมชาติเลย สำหรับอาหารที่เกษตรกรนำมาให้ไก่กินนั้น ส่วนมากได้แก่ ปลายข้าว (ร้อยละ 94.4) รองลงมาได้แก่ ข้าวเปลือก (ร้อยละ 36.9) รำหยาบ (ร้อยละ 6.1) รำละเอียด (ร้อยละ 4.0) ข้าวสุก (ร้อยละ 4.0) อาหารสำเร็จรูป (ร้อยละ 3.0) และหัวอาหาร (ร้อยละ 0.5) ดังแสดงในตารางที่ 4 โดยมีทั้งให้กินเพียงชนิดเดียว และให้ผสมกันหลายชนิด แต่ส่วนมากแล้วจะให้กิน ปลายข้าวผสม ข้าวเปลือก ปริมาณอาหารที่ให้กินในแต่ละวันนั้น มีตั้งแต่ 7.1 กรัม/ตัว จนถึง 100 กรัม/ตัว หรือเฉลี่ยเท่ากับ 38.3 กรัม/ตัว/วัน เกษตรกรส่วนใหญ่จะให้อาหารแกล่อย่างสม่ำเสมอทุกวัน โดยมีเกษตรกรร้อยละ 49.5 ที่ให้อาหารไก่อวันละ 2 เวลา ในช่วงเช้าและเย็น (ตารางที่ 3)

การป้องกันโรคและพยาธิ

เกษตรกร ร้อยละ 63.8 ไม่ได้ทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดล่วงหน้าสำหรับพวกที่ทำวัคซีนนั้น ก็มีเพียงร้อยละ 9.7 เท่านั้นที่ทำตามโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอ นอกนั้นจะทำการครั้งคราว แล้วแต่ความสะดวกหรือทำเมื่อเกิดมีโรคระบาดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง วัคซีนที่ทำมากที่สุด ได้แก่ นิวคาสเซิล (ร้อยละ 32.8) รองลงมาได้แก่ อหิวาต์ (ร้อยละ 20.8) หลอดลมอักเสบ (ร้อยละ 19.8) และฝีดาษ (ร้อยละ 16.4) โดยในการทำวัคซีนนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะซื้อวัคซีนมาทำเอง หรืออาศัยเพื่อนบ้านช่วยทำให้ มีเจ้าหน้าที่มาบริการทำวัคซีนให้ฟรี เพียงร้อยละ 9.7 เท่านั้น การกำจัดพยาธิภายนอกและพยาธิภายในก็เช่นเดียวกัน คือมีการทำเพียงไม่กี่ราย

การให้ผลผลิต

จากการสอบถามพบว่า ไก่พื้นเมืองมีความสามารถในการให้ไข่แตกต่างกัน กระจายตั้งแต่ให้ไข่ได้ปีละ 2 ชุด จนถึง 5 ชุด โดยมีจำนวนไข่ต่อชุดตั้งแต่ 6 ฟอง จนถึงมากกว่า 12 ฟองขึ้นไป แต่โดยเฉลี่ยแล้วส่วนใหญ่จะให้ไข่ได้เฉลี่ยปีละ 3 ชุด (ร้อยละ 72.5) จำนวนไข่เฉลี่ยชุดละ 10 – 12 ฟอง (ร้อยละ 75.2) จำนวนลูกไก่ที่ฟักออกเป็นตัวแต่ละชุดอยู่ระหว่าง 2 – 16 ตัว (เฉลี่ยเท่ากับ 9.5 ตัว) และมีจำนวนเหลือรอดจนถึงพรางจากแม่ (ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาเลี้ยงดู 1 – 2 เดือน)เฉลี่ยเท่ากับ 6.6 ตัว/ชุด (ระหว่าง 2 – 12 ตัว)

การเกิดโรคและสาเหตุการตายของไก่พื้นเมือง

โรคระบาดที่พบเกิดขึ้นมากที่สุด ได้แก่ อหิวาต์ (ร้อยละ 69.8) ซึ่งจะเกิดการระบายนมากในช่วงฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนมีนาคม – มิถุนายน และเป็นสาเหตุทำให้ไก่เกิดการตายมากที่สุดจำนวนไก่ตายเนื่องจากอหิวาต์นี้ มีตั้งแต่ 2 ตัว จนถึง 160 ตัว/ฝูง (เฉลี่ย 25.3 ตัว/ฝูง) โรคระบาดที่พบเกิดขึ้นมารองลงมาคือนิวคลีโอซิส (ร้อยละ 50.3) จะมีการระบาดเกิดขึ้น 2 ช่วง คือ ระหว่างเดือนธันวาคม – กุมภาพันธ์ และช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม เป็นสาเหตุทำให้ไก่ตายมากเป็นอันดับสอง โดยมีจำนวนไก่ตายเนื่องจากโรคนี้ตั้งแต่ 1 ตัวจนถึง 80 ตัว/ฝูง) นอกจากนี้ก็พบว่ามีอาการระบาดของโรคอื่น ๆ อีกได้แก่ โรคฝีดาษ (เกิดขึ้นมากในช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม) โรคหวัด โรคไข้หวัด โรคตาตุ่ม (หัวหน้างวม) ฯลฯ และมีเกษตรกรบางรายไม่ทราบว่าไก่ป่วยเป็นโรคอะไรตาย ส่วนมากเมื่อไก่เกิดเป็นโรคขึ้นแล้วเกษตรกรมักจะไม่ดูแลรักษา หรือฆ่าทิ้งเสีย มีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ที่ทำการรักษาไก่ที่ป่วย

การบริโภคและจำหน่ายไก่พื้นเมือง

เกษตรกรมีการนำไข่ไก่พื้นเมืองมาบริโภคน้อยมาก เฉลี่ยเพียง 4.4 ฟอง/เดือน/ครัวเรือน ส่วนใหญ่แล้วจะปล่อยให้แม่ไก่ฟักทั้งหมด ยกเว้นบางครั้งแม่ไก่ให้ไข่ต่อชุดจำนวนมากจึงจะแบ่งมาบริโภคบ้าง สำหรับการบริโภคเนื้อไก่เมื่อนั้น มีจำนวนตั้งแต่ 1 ตัว จนถึง 15/เดือน/ครัวเรือน (เฉลี่ย 2.4 ตัว/ครัวเรือน) และจำหน่ายได้เดือนละ 1 – 50 ตัว/ครัวเรือน(เฉลี่ย 3.2 ตัว/ครัวเรือน)โดยขายได้ในราคาเฉลี่ยตัวละ 41.40 บาท จากการสอบถามพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรจะมีรายได้จากการขายไก่พื้นเมืองต่อปี ตั้งแต่ 100 จนถึง 4,000 บาท/ครัวเรือน) ในการจำหน่ายไก่พื้นเมืองนั้น ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.4) จะจำหน่ายให้แก่เพื่อนบ้าน แต่ก็มีบางรายที่นำไปขายเองที่ตลาด หรือมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่บ้าน ไก่พื้นเมืองที่จำหน่ายนั้น ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยประมาณ 4 – 5 เดือน (ตารางที่ 6 และ 7)

ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

ผลการสำรวจพบว่า ปัญหาเรื่องโรคระบาด หมด และ ไร เป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ไก่ถูกสุนัขและสัตว์อื่นกัดตายขาดเงินทุนในการซื้ออาหารที่มีคุณภาพวัคซีนและยารักษาโรคหายาก ไก่ถูกขโมยถูกทักตายน และพ่อพันธุ์มีอายุมาก (ตารางที่ 8) ซึ่งสำหรับกรณีปัญหา

สุดท้ายนี้มีผลต่อเนื่องไปทำให้มีการผสมติดต่ำ ด้วย เนื่องจากพ่อพันธุ์ที่มีอายุมากจะผลิตอสุจิที่มีความสมบูรณ์พันธุ์ลดลง ทำให้ได้จำนวนลูกไก่ลดลงด้วย

ความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

จากการสอบถามความคิดเห็นของเกษตรกร เกี่ยวกับความต้องการเลี้ยงไก่พื้นเมืองต่อไปในอนาคต ปรากฏว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.6) ต้องการเลี้ยงไก่ไว้เพื่อบริโภคเองและแบ่งขาย มีเพียงร้อยละ 3.4 ที่มีความต้องการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพอย่างจริงจัง สำหรับจำนวนไก่ที่เกษตรกรต้องการเลี้ยง คือ มีพ่อพันธุ์เฉลี่ย 3.1 ตัว (ตั้งแต่ 1 – 10 ตัว แม่พันธุ์เฉลี่ย 10.5 ตัว (ตั้งแต่ 2 – 50 ตัว)

ในส่วนของความช่วยเหลือที่ เกษตรกรต้องการจากหน่วยราชการเรียงตามลำดับความสำคัญ จากมากไปน้อย ดังนี้

- ความต้องการสนับสนุนด้านการทำวัคซีนอย่างสม่ำเสมอ
- ความต้องการสนับสนุนด้านยากำจัดหมัด ไร และยารักษาโรคไก่อื่น ๆ
- ความต้องการสนับสนุนด้านพันธุ์ไก่ที่ดี
- คำแนะนำด้านอาหารไก่

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า เกษตรกรในหมู่บ้านบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยเฉลี่ย และให้ผลผลิตไม่ได้ใกล้เคียงกับเกษตรกรในเขตพื้นที่อื่น ๆ ตามที่ได้รายงานไว้โดย วิมลพรและคณะ (2521) และ สวัสดิ์ และคณะ (2531) คือ มีพ่อไก่ประมาณ 2 ตัว แม่ไก่ประมาณ 5 ตัว เฉลี่ยจำนวนไก่ทั้งฝูงประมาณ 26 ตัว และให้ผลผลิตไข่ได้เฉลี่ย ปีละ 3 ชุด ทั้งนี้อาจเป็นผลจากการที่เกษตรกรมีระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองคล้าย ๆ กัน คือ ปลอมให้อาหารกินเองตามธรรมชาติ และให้อาหารจำพวก ปลายข้าว ข้าวเปลือก รำข้าว ฯลฯ เสริมบ้างนิดหน่อยตามแต่จะหามาได้ ไก่ที่เลี้ยงไว้ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการทำวัคซีน และกำจัดพยาธิภายนอกดังนั้น เมื่อเริ่มมีโรคระบาดเกิดขึ้น ก็จะเป็นกันเกือบทุกครัวเรือน ไก่ตายไปมากบ้างน้อยบ้าง บางรายก็ตายหมดฝูง ต้องไปขอแบ่งจากเพื่อนบ้านมาเริ่มต้นเลี้ยงใหม่ ซึ่งในขณะที่ทำการสำรวจนี้ ก็พบว่ากำลังมีโรคระบาดเกิดขึ้น มีเกษตรกรจำนวน 9 ราย (ร้อยละ 4.3) ที่ไก่ตายจนหมดฝูง บางรายก็เหลือรอดมาไม่กี่ตัว มาเริ่มต้นเลี้ยงชุดต่อไป จำนวนไก่ในฝูงจะถูกควบคุมไว้ด้วยโรคระบาด ทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนมากขึ้นไปได้ นอกจากนี้อาหารก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจำนวนไก่ในฝูง เกษตรกรส่วนใหญ่จะให้อาหารไก่เพียงเล็กน้อย และเป็นอาหารประเภทพลังงาน ดังนั้นเมื่อฝูงไก่มีขนาดใหญ่ขึ้น อาหารธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งให้โปรตีน ไบโตามีน และแร่ธาตุ จึงเริ่มไม่พอเพียง ไก่แสดงอาการชาอ่อนและตายไปบางส่วนซึ่ง สวัสดิ์และคณะ (2531) ได้รายงานไว้ว่า เมื่อได้ทำการป้องกันโรคระบาดแล้ว จะทำให้มีจำนวนไก่ในฝูงเพิ่มมากขึ้นจนถึงจุดหนึ่ง คือประมาณ 36 – 48 ตัว/ครอบครัว ไก่เล็กจะเริ่มขาดอาหารและตายไป เนื่องจากจำนวนไก่และอาหารไม่สมดุลกัน ดังนั้น ถ้าไม่ได้มีการให้อาหารอื่นเสริมให้พอเพียง เกษตรกรจะต้องคัดไก่ใหญ่จำหน่ายไป หรือนำมาใช้บริโภค โดยคงจำนวนไก่ในฝูงไว้เท่าเดิม เพื่อให้ไก่เล็กที่เหลือมีอาหารพอกิน อย่างไรก็ตามจากการสำรวจข้อมูลในเขตพื้นที่นี้พบว่าเกษตรกรยังไม่ค่อยมีปัญหา ในด้านการขาดแคลนอาหารมากนัก มีเพียงร้อยละ 2.4 เท่านั้น ที่มีปัญหาด้าน

อาหาร ส่วนใหญ่แล้ว (ร้อยละ 78.7) จะมีปัญหา เรื่องโรคระบาด ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ไก่ตายไปเป็นจำนวนมาก เหลือไก่เฉลี่ยต่อฝูงไม่มากนัก จึงไม่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดการฝูงไก่ ตลอดจนปัญหาเรื่องไก่แก่งแย่งกันกินอาหารธรรมชาติ หรือเกิดการขาดแคลนอาหาร จนเกษตรกรต้องหาซื้ออาหารที่มีคุณภาพมาให้เพิ่มเติม นอกจากนี้แล้วยังพบว่า มีเกษตรกรส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 20.8) ที่ไม่ได้สร้างคอกไว้สำหรับขังไก่ในช่วงกลางคืน ทำให้มีการสูญเสียไก่ไป โดยมีสาเหตุมาจากการถูกสัตว์อื่นกัดตายหรือถูกขโมย ซึ่งถ้าได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้จัดทำคอกไก่กันทุกครัวเรือนแล้ว ปัญหาเหล่านี้น่าจะลดน้อยลง และยังเป็นการสะดวกในการจับไก่เพื่อทำวัคซีนได้ครบทุกตัวอีกด้วย ซึ่ง เกรียงไกรและคณะ (2526) ได้รายงานไว้ว่า การที่เกษตรกรไม่มี การสร้างคอกสำหรับขังไก่ของตนเอง เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถฉีดวัคซีนให้ไก่ได้ครบทุกตัว ไก่ตัวที่ไม่ได้ทำวัคซีนก็จะกลายเป็นตัวแพร่โรค ทำให้ไก่ในฝูงที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนตายไป

ผลการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกร เกี่ยวกับความต้องการ ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองต่อไปในอนาคต ปรากฏว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องการเลี้ยงไก่พื้นเมืองต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และถ้ามีไก่จำนวนมากก็จะแบ่งไปบางส่วน มีน้อยมากที่ต้องการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพอย่างจริงจัง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีการประกอบอาชีพอื่นเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว นอกจากนี้เกษตรกรยังมีรายได้จากการขายไก่ต่ำมาก เฉลี่ย 938.80 บาท/ปี จึงไม่ทำให้เกิดแรงจูงใจกระตุ้นให้เกษตรกรหันมาเอาใจใส่เลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อเป็นอาชีพเสริมรองจากอาชีพหลัก สภาพการเลี้ยงโดยทั่วไป จึงยังคงเป็นแบบปล่อยให้ธรรมชาติเลี้ยงไก่เป็นส่วนใหญ่ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรมากนัก และไม่ต้องเสียเวลาที่จะใช้ในการเลี้ยงดูไก่ การที่จะพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น และให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นได้นั้น จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหามีความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับแรกก่อนคือปัญหาเรื่องไก่ตายเนื่องจากโรคระบาด จำนวนมากอันเป็นผลมาจากเกษตรกรขาดการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดให้แก่ไก่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเกษตรกรเองก็ต้องการให้หน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในส่วนนี้มากที่สุด ซึ่งนอกจากการที่รัฐจะจัดบริการในการทำวัคซีนให้แล้ว ควรจะได้มีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านต่าง ๆ อาทิ การป้องกันกำจัดโรคและพยาธิ การจัดการดูแล การให้อาหาร การคัดเลือกพันธุ์ ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้ สามารถช่วยเหลือตนเองได้และช่วยถ่ายทอดความรู้ต่อไปยังเพื่อนบ้านด้วย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถที่จะให้บริการแก่เกษตรกรได้โดยตรง อย่างทั่วถึงทุกครัวเรือน ซึ่งถ้าได้มีการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ได้ผลสำเร็จ ก็น่าจะมีจำนวนไก่เฉลี่ยต่อฝูง และเลี้ยงรอดเพิ่มขึ้น เกษตรกรบางส่วนอาจจะขยายการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพิ่มขึ้นจนยึดเป็นอาชีพเสริมได้

สรุป

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพและความรุนแรงของปัญหาต่าง ๆ ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในหมู่บ้านบิหาร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เกษตรกรที่ทำการสำรวจมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแท้งกันทุกครัวเรือนโดยเลี้ยงไก่พ่อพันธุ์เฉลี่ย

รายละ 2 ตัว แม่พันธุ์เฉลี่ยรายละ 4.8 ตัว เฉลี่ยทั้งฝูง รายละ 26.2 ตัว แม่ไก่ให้ไข่ได้เฉลี่ยปีละ 2 ชุด จำนวนไข่เฉลี่ยชุดละ 10 – 12 ฟอง ลูกไก่ฟักออกเป็นตัว ชุดละ 9.5 ตัว เหลือรอดจนถึงพรางแม่ ชุดละ 6.6 ตัว

2. เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไก่แบบปล่อยให้หาอาหารกินเองตามธรรมชาติ และขังคอกในช่วงกลางคืน มีการให้อาหารจำพวก ปลายข้าว ข้าวเปลือก ฯลฯ แก่ไก่กินโดยมักจะให้ผสมกัน และให้กินเฉลี่ยประมาณตัวละ 38.3 กรัม/วัน

3. เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดล่วงหน้า และไม่ได้ทำการกำจัดพยาธิภายนอกและภายใน พบว่ามีการระบาดของโรคต่าง ๆ และทำให้ไก่ตายไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งที่สำคัญได้แก่ โรคคอหิวน้ำ (ตายเฉลี่ย 25.3 ตัว/ฝูง) โรคนิวคาสเซิล (ตายเฉลี่ย 20.9 ตัว/ฝูง) ฯลฯ

4. เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อไว้บริโภคเองในครัวเรือนและแบ่งขาย โดยเฉลี่ยจำนวนไก่ที่บริโภคเอง เดือนละ 2.4 ตัว/ครัวเรือน และขายไปเฉลี่ยเดือนละ 3.2 ตัว/ครัวเรือน เกษตรกรมีรายได้จากการขายไก่เฉลี่ยปีละ 938.80 บาท

5. ปัญหาในการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร ที่พบมีความสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่งคือ เรื่องโรคระบาด หมดและไร รองลงมา ได้แก่ ไก่ถูกสัตว์อื่นกัดตาย ขาดเงินทุนในการซื้ออาหาร วัคซีนและยารักษาโรคหาซื้อยาก ไก่ถูกขโมย และ ถูกรถทับตาย ฯลฯ

6. เกษตรกรมีความต้องการให้รัฐให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนด้านการทำวัคซีนไก่อย่างสม่ำเสมอเป็นอันดับแรก รองลงมา เป็นความช่วยเหลือด้านยากำจัดหมัด ไร ยารักษาโรคไก่ต่าง ๆ ด้านพันธุ์ไก่ที่ดี คำแนะนำการเลี้ยงไก่อย่างถูกวิธี และคำแนะนำด้านอาหารไก่

ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางที่ควรดำเนินการต่อไป เพื่อพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านรอบ ๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ นี้ ควรจะมีการดำเนินการหรือศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในบางกรณี ดังนี้คือ

1. ให้บริการในด้านการทำวัคซีนไก่อย่างสม่ำเสมอ
2. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการสร้างคอกสำหรับขังไก่กันทุกครัวเรือน
3. อบรมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในการเลี้ยงไก่อย่างถูกวิธี รวมถึงการดูแล การให้อาหาร การคัดเลือกพันธุ์ วิธีการป้องกันโรคและพยาธิ
4. ศึกษาเพิ่มเติมถึงสาเหตุที่เป็นข้อจำกัด ในการทำให้เกษตรกรไม่สนใจที่จะเลี้ยงไก่พื้นเมืองจำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมให้เกษตรกรบางส่วน ที่มีความสนใจได้ทำการเลี้ยงไก่เป็นอาชีพเสริม และเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรอื่นได้กระทำตามต่อไป

ตารางที่ 1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมบางประการ ของเกษตรกร

	จำนวนเกษตรกร	
	ราย	ร้อยละ
จำนวนเกษตรกร	207	100
- เพศชาย	170	82.1
- เพศหญิง	37	17.9
การศึกษา	206	100
- ไม่ได้รับการศึกษา	8	3.9
- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	191	32.7
- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 – 7	3	1.5
- จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	3	1.5
- สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	1	0.5
อาชีพหลัก	207	100
- ทำนา	180	87
- ทำไร่	4	1.9
- ทำสวน	9	4.3
- รับจ้าง	8	3.9
- อื่นๆ	6	2.9
วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง	207	100
- เพื่อใช้บริโภคเองในครัวเรือน	54	26.1
- เพื่อใช้บริการและแบ่งขาย	152	75.1
- เพื่อจำหน่าย	1	0.5
แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับ	207	100
- การฝึกอบรม	74	35.7
- เอกสารเผยแพร่/วิทยุ	1	0.5
- คำแนะนำของเจ้าหน้าที่และเอกสารเผยแพร่	4	1.9
- การฝึกอบรมและเอกสารเผยแพร่	1	0.5
- อื่น ๆ อาทิ การถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา	127	61.4

ตารางที่ 2 จำนวนไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือน

	จำนวนไก่ (ตัว)		
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
พ่อพันธุ์	1	11	2
แม่พันธุ์	1	20	4.8
ไก่อุ่นเพศผู้	1	30	6.9
ไก่อุ่นเพศเมีย	1	40	3.2
ลูกไก่	1	50	12.5
รวมทั้งหมด	1	114	26.2

ตารางที่ 3 การจัดการเลี้ยงดูไก่พื้นเมืองของ เกษตรกร

	จำนวนเกษตรกร	
	คน	ร้อยละ
การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์	201	100
- ซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียง	38	18.9
- ซื้อจากเพื่อนบ้าน	124	61.7
- วันแจกจากหน่วยราชการ	13	6.5
- ซื้อจากเพื่อนบ้านและรับแจกหน่วยราชการ	25	12.5
- คัดเลือกจากภายในฝูงของตนเอง	1	0.5
สภาพการเลี้ยงดูไก่	207	100
- เลี้ยงแบบปล่อย	43	20.8
- เลี้ยงแบบปล่อยแต่ขังคอกในช่วงกลางวัน	164	79.2
สถานที่ตั้งคอกไก่	207	100
- อยู่แยกต่างหากจากบ้านพัก	53	25.6
- อยู่ใต้ถุนบ้าน	43	20.8
- อยู่ใต้ยั้งฉางข้าว	68	32.8
- ไม่มีคอกไก่	43	20.8
การให้อาหาร	207	100
- ให้อินอย่างสม่ำเสมอ	185	89.4
- ให้อินบางโอกาส	13	6.3
- ไม่ให้	9	4.3
ช่วงเวลาในการให้อาหาร	138	100
- ให้อิน 1 ครั้ง	68	34.3
- ให้อิน 2 ครั้ง ตอนเช้าและเย็น	38	49.5
- ให้อิน 2 ครั้ง ตอนเช้าและกลางวัน	2	1.0
- ให้อิน 3 ครั้ง ตอนเช้า – กลางวัน – เย็น	30	15.2
โปรแกรมการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาด	207	100
- คาล่วงหน้าอย่างสม่ำเสมอ	20	9.7
- ค่าเมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง	3	1.4
- ทำไม่สม่ำเสมอแล้วแต่โอกาสจะอำนวย	52	25.1
- ไม่ทำ	132	63.8

ตารางที่ 3 (ต่อ)

	จำนวนเกษตรกร	
	คน	ร้อยละ
บุคคลที่ทำวัคซีน	<u>72</u>	<u>100</u>
- เกษตรกรซื้อวัคซีนมาทำเอง	26	36.1
- เกษตรกรซื้อวัคซีนมาให้เพื่อนบ้านทำ	39	54.2
- เจ้าหน้าที่มาทำให้ฟรี	7	9.7
การกำจัดพยาธิภายนอก	<u>204</u>	<u>100</u>
- ทำ	32	15.7
- ไม่ทำ	172	84.3
การถ่ายพยาธิภายใน	<u>204</u>	<u>100</u>
- ทำ	11	5.4
- ไม่ทำ	193	94.6
จำนวนชุดการให้ไข่เฉลี่ยต่อปี	<u>160</u>	<u>100</u>
- 2 ชุด	31	19.4
- 3 ชุด	116	72.5
- 4 ชุด	12	7.5
- 5 ชุด	1	0.6
จำนวนไข่เฉลี่ยต่อชุด	<u>161</u>	<u>100</u>
- 6 – 8 ฟอง	4	2.5
- 8 – 10 ฟอง	18	11.2
- 10 – 12 ฟอง	121	75.2
- > 12 ฟอง	18	11.2

ตารางที่ 4 ชนิดของอาหารที่เกษตรกรนำมาให้ กิน

	จำนวนเกษตรกร	
	คน (รวม 198 คน)	ร้อยละ
ปลายข้าว	187	94.4
ข้าวเปลือก	73	36.9
รำหยาบ	12	6.1
รำละเอียด	8	4.0
ข้าวสุก	8	4.0
อาหารสำเร็จรูป	6	3.0
	1	0.5

ตารางที่ 5 การเกิดโรคและการตายของไก่เนื่องจากโรคต่าง ๆ

	อหิวาต์	นิวคาสเซิล	ฝีดาษ	หวัด	ไข้ขาว	ตาตุ่ม
พบการเกิดโรค						
จำนวนเกษตรกร						
- ราย	139	100	52	11	4	23
- ร้อยละ	69.8	50.3	26.1	5.5	2.0	11.6
ช่วงเดือนที่เกิดโรค	มี.ค. – มิ.ย. พ.ค. – ก.ค.	ธ.ค. – ก.พ.	มิ.ย. - ก.ค.	ม.ค. - ก.ค.	ม.ค. – เม.ย.	เม.ย.-ก.ค.
การตายของไก่เนื่องจากโรค						
จำนวนเกษตรกร						
- ราย	139	100	46	1		19
- ร้อยละ	69.8	50.3	23.1	0.5	-	9.5
- จำนวนไก่ที่ตาย, ตัว/ฝูง						
- ต่ำสุด	2	1	2	5	-	3
- สูงสุด	160	80	40	5	-	30
- เฉลี่ย	25.3	7.2	7.2	5	-	8.9

ตารางที่ 6 การจำหน่ายไก่พื้นเมือง

	จำนวนเกษตรกร	
	คน	ร้อยละ
อายุไก่ที่เริ่มจำหน่าย	146	100
- น้อยกว่า 4 เดือน	5	3.4
- 4 – 5 เดือน	133	91.1
- 5 – 6 เดือน	5	3.4
- มากกว่า 6 เดือน	3	2.1
วิธีการจำหน่าย	152	100
- มีพ่อค้ามารับซื้อถึงบ้าน	11	7.2
- นำไปขายที่ตลาด	6	3.9
- ขายให้เพื่อนบ้าน	100	65.4
- นำไปขายที่ตลาดและขายให้เพื่อนบ้านด้วย	15	9.8
- ไม่ระบุ	21	13.7

ตารางที่ 7 การบริโภคและรายได้จากการจำหน่ายไก่พื้นเมืองเฉลี่ยต่อครัวเรือน

	จำนวนต่ำสุด	จำนวนสูงสุด	เฉลี่ย
การบริโภคไข่ไก่พื้นเมือง, ฟอง/เดือน	1	20	4.4
การบริโภคเนื้อไก่พื้นเมือง, ตัว/เดือน	1	15	2.4
การจำหน่ายไก่พื้นเมือง, ตัว/เดือน	1	50	3.2
ราคาจำหน่ายไก่พื้นเมือง, บาท/ตัว	20	80	41.40
รายได้จากการจำหน่าย, บาท/ปี	100	4,000	938.80

ตารางที่ 8 ปัญหาอุปสรรคและความต้องการ สนับสนุนในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร

	จำนวนเกษตรกร	
	คน	ร้อยละ
ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ	207	100
- โรคระบาด	163	78.7
- หมดไร	122	58.9
- ถูกสัตว์อื่น อาทิ สุนัข ภู เหยี่ยว พังพอน สุนัข ฯลฯ กัดกิน	14	6.8
- ขาดเงินทุนในการซื้ออาหารที่มีคุณภาพ	5	2.4
- วัคซีนและยารักษาโรคหายาก	2	1.0
- ถูกขโมยไก่	2	1.0
- ถูกรถทับตาย	2	1.0
- การฟักออกต่ำเนื่องจากพ่อพันธุ์อายุมาก	1	0.5
ความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ	207	100
- ด้านการทำวัคซีนอย่างสม่ำเสมอ	185	89.4
- ด้านยากำจัดหมัด ไร และยารักษาโรคอื่น ๆ	100	48.3
- ด้านพันธุ์ไก่ดี	75	36.2
- คำแนะนำการเลี้ยงไก่อย่างถูกวิธี	49	23.7
- คำแนะนำด้านอาหารไก่	1	0.5

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร โชประการ สวัสดิ์ ธรรมบุตร และ วรพงษ์ สุริยจันทร์พรทอง. 2526. ปัญหา – แนวทางการปรับปรุงไถ่พื้นเมืองในระดับหมู่บ้าน. รายงานการประชุมสัมมนาการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรื่องไถ่พื้นเมือง ครั้งที่ 1 19 – 21 กรกฎาคม 2526. สำนักงานเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ขอนแก่น. หน้า 58 – 67.
- เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล บัญญัติ เหล่าไพบุลย์ ประยูร อุดมเสียง และสุวัฒน์ จิตต์ปราณีชัย. 2530. การปรับปรุงการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองในชนบท. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น. 155 หน้า.
- วิมลพร ธิติศักดิ์ นิमित สีสิริกุล พุทธชาติ ศรีโสภณ มาณวิภา พลภาค และ สมใจ ศรีหาคิม. 2531. สาเหตุการตายของไถ่พื้นเมือง. รายงานการประชุมสัมมนาการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรื่อง ไถ่พื้นเมือง ครั้งที่ 2 17 – 19 สิงหาคม 2531. สำนักงานเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ขอนแก่น. หน้า 98 – 106.
- สวัสดิ์ ธรรมบุตร เกรียงไกร โชประการ สุขสันต์ นิตสุข และชัชวาลย์ สุวรรณสาร. 2526. คุณสมบัติทางพันธุกรรมบางประการของไถ่พื้นเมือง. รายงานการประชุมสัมมนาการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่องไถ่พื้นเมือง ครั้งที่ 1 19 – 21 กรกฎาคม 2526. สำนักงานเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ขอนแก่น. หน้า 41 – 51.
- สวัสดิ์ ธรรมบุตร พิทยา นามแดง และวีรชัย โพธิวาระ. 2531. การเลี้ยงไถ่พื้นเมืองในระบบของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการประชุมสัมมนาการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่อง ไถ่พื้นเมือง ครั้งที่ 2 17 – 19 สิงหาคม 2531. สำนักงานเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ขอนแก่น. หน้า 17 – 26.